

nymi, docet ipse, *epist.* 27, ubi describens navigationem et iter S. Pauli ait, ipsam Caesaream invasisse domum Cornelii jam Christi factum ecclesiam. Porro Sanctorum catalogo adscriptus est Cornelius 2 februarii, ubi sic habet *Martyrologium Romanum*: «Caesaree in Palaestina S. Cornelii Centurionis, quem B. Petrus Apostolus baptizavit, et apud praefatam urbem Episcopali honore sublimavit.» Vita hujus S. Cornelii exstat apud Saritum ex Metaphraste, 13 septembris, sed in qua quaedam apocrypha contineri censet noster Lorinus, et tale quid redolent.

In Cornelius primus ex Gentibus sit conversus?

Respondet negat. Probatur. Primum.

Queres hic primo, an Petrus et Apostoli usque ad Cornelii vocationem ignorarint Gentes vocandas esse ad Christum eisque predicandum esse Evangelium? an Cornelius omnino omnino Gentium primus sit conversus et baptizatus? Affirmant nonnulli, quia id videtur visio et narratio hujus capituli significare.

Verum contrarium multi moderni viri docti sustinent, idque videtur verius. *Primo*, quia Christus ascensus in caelum diserte dixerat et jussurat Apostolis, ut evangelizarent Gentibus: «Euntes, ait, in mundum universum, praedicate Evangelium omni creature,» id est omni homini, *Matth.* xxviii. Et: «Eritis mihi testes in Judaea et Samaria, et usque ad ultimum terrae,» *Act.* i.

Secundo, quia Apostoli viderant Gentiles deduci ad Christum, ab eoque suscepti, *Joan.* xii, 20; rursum, ab eo sanari filiam Chananæ, utique Gentilis, *Matth.* xv, 22. Ad hæc audierant primitus tres Magos ex Oriente a Deo, duce stella, vocatos ad praesepe Christi: hi autem erant primitus Gentium. Insuper viderant curatum a Christo servum Centurionis Romani, *Matth.* viii, 5, quem Lucius Dexter in *Chronico* scribit origine fuisse Hispanum, et Hispanis praedicasse Christum. Sic enim ait: «C. Cornelius centurio Capharnaumensis, dominus servi quem Dominus sanavit, pater etiam C. Oppii centurionis, erat Hispanus: mire floret in Hispania.» Et de ejus filio: «C. Oppius, inquit, Centurio Hispanus, credidit Christo morienti in cruce. Ex Gentilibus hic primus a Christi morte credidit, qui fuit civis Romanus, baptizatusque a S. Barnaba factus est tertius Mediolanensis Episcopus. Vir quidem Apostolicus, qui Christi mortem et eclipsin admirabilem primum omnium Hispanis genti suae, cum audientium stupore refert.»

Tertio, quia ad hoc Apostoli in Pentecoste receperant Spiritum Sanctum in linguis igneis, ut iis irent predicatum gentibus omnibus totius orbis. Hoc est enim quod ex Joelo citat et proficitur ibid., vers. 17 et 21, S. Petrus: «Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, etc. Et erit: Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.» Unde et verisimile est, in Pentecoste, inter tot nationes tot linguarum et regionum quot recensentur *Act.* ii, fuisse aliquos Gen-

tilis inimicos, qui ad concionem S. Petri cum

Judeis et Proselytis conversi sint ad Christum, æque ac in altera concione S. Petri, in qua ipse quinque hominum millia convertit, *Act.* iv, 4, probabile est nonnullos ex eis fuisse Gentiles. Rursum Eunuchus Candacee regine Æthiopum conversus a Philippo, cap. viii, a multis putatur fuisse Gentilis, utpote Æthiops et Æthiopum princeps. Hoc facit, quod Saulus jam conversus «loquebatur quoque Gentibus et disputabat cum Græcis,» uti dividimus cap. ix, 29. Et cap. xi, 2, dicuntur fideles ex circumcisione, id est circumcisi et Judæi, murmurasse contra Petrum, quod ad Cornelium Gentilem divertisset: quo satis significat fuisse alios fideles ex præcepto, id est incircumcisos et Gentiles, qui factum Petri laudarent, et Cornelio, utpote Gentili et suæ gentis ac sortis, applauserunt. Eodem cap., vers. 20, dicuntur Cyprii et Cyrenæi evangelizasse Græcis, id est Gentilibus.

Quarto, quia idem Lucius Dexter asserit Apostolos inter se divisisse orbis provincias ad iis evangelizandum, anno Christi 34, paulo post ejus ascensum in caelum, nimirum die ultima junii, 36 diebus post Pentecosten et receptum Spiritum Sanctum, et Jacobum anno Christi 37, qui fuit annus tertius a morte, resurrectione et ascensione Christi, profectum esse in Hispaniam ibique evangelizasse: esto enim eo tempore ibidem multi fuerint Judæi, ut idem asserit, quis tamen negat eum Gentibus quoque, quæ longe plures erant, praedicasse?

Dices: Quomodo ergo vulgo asseritur quod, per conversionem Cornelii, primo Gentibus apertum fuerit ostium Evangelii et Ecclesie? Respondet id accipiendum et limitandum esse ad publicam, scilicet et ex professo apud Gentes Evangelii prædicationem, quam Petrus, visione caelesti accepta, jussus est publice Judeo-Christianis denuntiare, ne ipsi Apostolis ad Gentes Italis obsisterent et Gentes ab Ecclesia repellent. Docet id diserte hoc loco S. Chrysostomus, scilicet S. Petrum secreto scivisse se et Apostolos debere predicare Gentibus: sed id non fecisse, ne Judæos offenderet, donec visione caelesti admonitus, hanc esse Dei voluntatem Judæis persuasit, præsertim cum ipsi viderunt visibilem Spiritum Sancti descensum in Cornelium et domesticos ejus.

Ita et L. Dexter in *Chronico*, anno Christi 40, qui fuit sextus ab ascensu Christi in caelum: «Cornelius, ait, Centurio Halicensis, Petrus predicante, repletur Spiritu Sancto, Hierosolymisque denuntiata solemniter Gentium ad fidem Christi conversione, Cornelius baptizatus floret.» Idem fuse docet Gaspar Sanchez, in *Appendice* ad Acta Apost., sive tractatu 1 de *Predic. S. Jacobi in Hispania*, cap. ix. Porro hic Flavius L. Dexter fuit praefectus praetorio, qui *Chronicon* hoc dicitur S. Hieronymo, uti ipse refert lib. *De Script. Eccl.*; sed eo morte prærepto, dicitur illud S. Paulino

Fabrizia prædicatione Gentibus concessa per Christum.

Vicissim S. Hieronymus Dextro hæc inscripsit librum *De Script. Eccl.*, in quo eundem ponit et dilandat. *Chronicon* hoc Dextri nuper Fuldae reperitum citat et laudat noster Gaspar Sanchez, lib. II de *Profect. S. Jacobi in Hispan.*, cap. ii, et Christophorus a Castro, *Hist. Desiparæ*, cap. xviii. Vide diela in fine Chronotaxis.

Quo anno Christi Centurio Cornelius visus?

Queres *secundo*, quo anno a morte et ascensu Christi conversus sit Cornelius, et apertum publice Gentibus Evangelium? Respondeo id defini non posse. Variant enim Chronologi. *Primo* enim *Chronicon Alexandrianum*, et Gaspar Sanchez, tract. 1 de *Profect. S. Jacobi in Hispan.*, cap. x, censent Cornelium conversum anno Christi 36, qui fuit a morte ejus secundus. *Secundo*, Adrichomius, in *Chronolog.*, censet eum conversum anno Christi 38, qui fuit a morte ejus quartus. *Tertio*, alii moderniores censent anno Christi 39, qui fuit a morte ejus quintus. *Quarto*, L. Dexter, in *Chronico*, scribit Cornelium conversum anno Christi 40, qui fuit a morte ejus sextus: anno vero Christi 44, Apostolos ivisse in suas provincias: anno denique Christi 42, S. Jacobum ab Herode occisum. *Quinto*, Baronius et noster Gordonus, in *Chronol.*, censent Cornelium conversum anno Christi 42, qui fuit a morte Christi septimus, et Caii Caligulae Imperatoris secundus, quo et S. Mattheus scripsit Evangelium.

Quo anno Christi?

Verisimilium videtur Cornelium conversum sub anno Christi 37. Illo anno enim S. Petrus fundavit Ecclesiam Antiochenam, utpote aperto jam Gentibus publice ostio fidei et Ecclesie. Unde et in Vita hujus S. Cornelii habetur, quod ipse conversus profectus sit cum S. Petro Antiochiam. Licet enim *Chronicon Alexand.* tradat S. Petrum possuisse cathedram Antiochie anno 4 post mortem Christi, qui fuit annus a nativitate Christi 38 vel 39, idemque de anno Christi 39 censent Baronius omnesque ejus sequaces, et multi alii; tamen mox ostendam id factum esse anno 37. Quis autem credat S. Petrum in Antiochia, utpote urbe Gentili, possuisse cathedram, ante apertum Gentibus fidei ostium, quod factum est per conver-

sionem Cornelii. Aut quomodo Judæi ad æquis oculis et animis aspexissent, avelli nimirum a se caput Ecclesie irequæ ad Gentes, ac ad eas Ecclesie primatum et Pontificatum transferre? præsertim cum S. Clemens, lib. X *Recogn.*, tradat S. Petrum cathedram hanc Antiochie possuisse in domo Theophili, cui S. Lucas dedicat hæc *Acta*, cap. 1, 1, qui Gentilis fuit, non Judæus, ut patet ex nomine: Theophilus enim est nomen græcum, significans Dei amantem; et quia Theophilus hic magistratu Antiochie fungebatur, teste Eusebio. Eodem quoque anno Christi 37 videtur S. Jacobus profectus in Hispaniam, uti dicam cap. xii. Sic enim omnia optime coherent. Nam converso jam Cornelio a S. Petro, sine nota et contradictione Judæorum potuit S. Jacobus publice predicare Hispanis Gentibus, ac post quinque annos rediens Hierosolymam, anno Christi 43, vel ut volunt alii 44, occidi ab Herode: ita recentissimi quidam, sed magni judicii Chronologi. Illic et nonnulli censent sub eodem annum Christi 37 Apostolos profectos esse in suas provincias, utpote qui per Petrum cœlitus admonerentur ad predicandum Gentibus. Unde Cajetanus, *Act.* ix, 32 et aliis, scribit Apostolos per orbem fuisse divisos intra triennium, quo in Arabia fuit Paulus; hoc autem triennium cepit a mox conversione ejus, quæ facta est anno Christi 36, et terminatur anno Christi 39; licet Baronius, quem multi sequuntur, censet Apostolos per orbem esse dispersos post occisum ab Herode Jacobum, anno Christi 44, de quo plura *Act.* xii, 1. Itaque hæc sententia a posteriori valde confirmatur ex eo quod omnes consentiant S. Petrum Antiochie sedisse per annos septem, scilicet usque ad annum secundum Claudii, qui fuit Christi 44, quo sedem transtulit Romam. Computa enim hos septem annos retrorsum ab anno Christi 44, invenies primum eorum annum, quo sedere cepit Antiochie, incidere in annum Christi 37. Ergo eodem, vel certe precedente, puta 36, conversus est Cornelius. Hæc magis patebunt ex iis quæ dicam cap. xii, 4.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Judeo-Christiani expostulant cum S. Petro, quod Cornelium Gentilem inducerit in Ecclesiam. Petrus narrando suam et Cornelii visionem, eis satisfacit. *Secundo*, vers. 20, narratur incrementum fidei, præsertim Antiochiæ: unde eo mittitur Barnabas, qui cum Saulo totum annum ibi evangelizans multos convertit: quæcirca eundem tempore discipuli cognominantur Christiani. *Tertio*, vers. 27, Agabus prædicit famem toti orbi instantem: quare fideles Antiochiæ faciunt collectam, quam fidelibus Hierosolymitis per Sostimum et Barnabam transmittunt.

1. Audierunt autem Apostoli, et fratres qui erant in Judæa, quoniam et gentes receperunt verbum Dei. 2. Cum autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant adversus

illum, qui erant ex circumcisione, dicentes: 3. Quare introisti ad viros præputium habentes, et manducasti cum illis? 4. Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens: 5. Ego eram in civitate Joppe orans, et vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteam magnum quatuor initiis submitti de caelo, et venit usque ad me. 6. In quod intuens considerabam, et vidi quadrupedia terræ, et bestias, et reptilia, et volatilia caeli. 7. Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge, Petre, occide, et manduca. 8. Dixi autem: Nequaquam, Domine; quia commune aut immundum nunquam introivit in os meum. 9. Respondit autem vox secundo de caelo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris. 10. Hoc autem factum est per ter: et recepta sunt omnia rursus in caelum. 11. Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo in qua eram, missi a Caesarea ad me. 12. Dixit autem Spiritus mihi, ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum et sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri. 13. Narravit autem nobis, quomodo vidisset angelum in domo sua, stantem et dicentem sibi: Mitte in Joppen, et accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, 14. qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, et universa domus tua. 15. Cum autem cepissem loqui, cecidit Spiritus Sanctus super eos, sicut et in nos in initio. 16. Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto. 17. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut et nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum? 18. His auditis, tacerunt, et glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo et Gentibus penitentiam dedit Deus ad vitam. 19. Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicem, et Cyprum, et Antiochiam, neminiloquentes verbum, nisi solis Judæis. 20. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii et Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur et ad Græcos, annuntiantes Dominum Jesum. 21. Et erat manus Domini cum eis, multusque numerus credentium conversus est ad Dominum. 22. Pervenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, super istis; et miserunt Barnabam usque ad Antiochiam. 23. Qui cum pervenisset et vidisset gratiam Dei, gavisus est; et hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: 24. quia erat vir bonus, et plenus Spiritu Sancto et fide. Et apposita est multa turba Domino. 25. Profectus est autem Barnabas Tharsum, ut quæreret Saulum: quem cum invenisset, perduxit Antiochiam. 26. Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia; et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani. 27. In his autem diebus supervenerunt ab Hierosolymis Prophete Antiochiam; 28. et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. 29. Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus: 30. quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ et Sauli.

VERS. 1. 1. APOSTOLI, ET FRATRES. — « Frates, » id est ceteri fideles, Apostolis inferiores et subditi.

VERS. 2. 2. DISCEPTABANT. — *διεζητοῦντες*. Syrus, *litigabant*; Chrysostomus, « tanquam valde offensi expetebant. » S. Epiphanius, *hæresi* 28, tradit auctorem et incertorem hujus expostulationis et murmuris fuisse Cerinthum, qui proximus post Simonem Magum fuit hæresiarcha, eundemque suscepisse Judæos contra Paulum, ut eum caperent, quasi qui Gentiles induxisset in templum, *Act. xxi*, 28. Sic murmuravit prius Judæi contra Christum quod manducaret cum publicanis,

Luce xix, 6 et 7, hi enim fere erant Gentiles. Porro Cerinthus judaizans pugnavat pro judaismo, ut excluderet christianismum; unde docebat omnes homines debere circumcidi et servare legem Moysi, ideoque contra eum promulgatum est primum Concilium Hierosolymis, *Act. xv*. Ita Epiphanius, *hæresi*, 28, et Philastrius, *lib. De Hæresi*, cap. lxxxviii.

3. MANDUCASTI CUM ILLIS? — Notat S. Chrysostomus eos non dicere: Quare prædicasti illis Christum? hoc enim quasi impium et injuriam Christo omnes exhorruissent; sed: « Quare manducasti

cum illis? » hoc enim Judæo illicitum videbatur. Hi enim, si cum Gentibus communicarent in mensa, censebantur a Judæis hoc convicti contumaciter fierique immundi. Sed pariter hoc censura frigida erat, judaica et pharisæica, jamque per Christum cum lege veteri ejusque immunditie et irregularitate sublata et abolita.

4. INCIPENS AUTEM PETRUS. — Vatablus, *rem ab initio repetens Petrus*.

5. VIDI IN EXCESSU. — Græce, *in extasi*; Pagninus, *in raptu*; Vatablus, *in abstractione*, scilicet, spiritus, id est spiritus meus abductus (non realiter, sed intellectualiter) a corpore meo vidit; Tigurina, *raptus extra me vidi visum*. Petrus hic reflexit et repetit totam seriem rei gestæ enarratam capite præcedenti usque ad vers. 18; quare eam hic non repetam.

16. VOS AUTEM BAPTIZABIMINI SPIRITU SANCTO. — in Pentecoste. Vide dicta cap. i, vers. 5.

17. EANDEM GRATIAM. — *ἴσην δωρεάν*: Tigurina, *par donum*, vel *æqualem gratiam*: par scilicet in substantia, licet in quantitate pro dispositione vel Dei, vel hominis, dispar et majus, vel minus.

Ego quis eram, qui possem prohibere Deum, — ut scilicet gratiæ Dei descensum et illapsum in Cornelium inhiherem, sisterem et averterem? Hoc enim impossibile est, æque ac impium et satanicum, q. d. Sicut non potui impedire descensum Spiritus Sancti, sic nec baptismum ejusdem Spiritus Sancti enim suam Cornelio communicans gratiam, significabat se pariter velle conferre ei per me suum baptismum, ut ceteris suis fidelibus suæque Ecclesiæ aggregaretur, q. d. Si ego Gentiles accere non potui a Christianismo, nec vos poteritis. Ita Glossa.

Moraliter, mirare hic S. Petri modestiam, qua cum esset superior, imo Summus Pontifex, fidelium de se querelas non respuit, nec imperiose refutat, dicendo: Ego scio quid agam, non teneo vobis rationem facti mei reddere: vestrum est obedire et tacere, etc. Sed modeste et humiliter seriem rei gestæ enarrans, eis satisfacit.

Item imitari debere Prælatos, cum ab inferioribus reprehenduntur, ut scilicet eis ex ratione, non ex potestate satisfaciant, docet S. Gregorius, *lib. IX, epist. 39*: « Nam si in querela fidelium, inquit, aliquid de sua potestate diceret (S. Petrus), profecto doctor mansuetudinis non fuisset. Humili ergo eos ratione placevit, atque in causa reprehensionis sue etiam testes exhibuit. Si ergo Pastor Ecclesiæ, Apostolorum Princeps, signa et miracula singulariter faciens, non dedignatus est in causa reprehensionis sue rationem humiliter reddere, quanto magis nos peccatores cum de re aliqua reprehendimur, reprehensores nostros ratione humiliter placare debemus. » Sapienter Climacus, *gradu* 26, hoc dat signum opus esse ex Deo, nosque operari secundum Deum, « si ex ejus actione plus humilitatis in anima accipiamus, quam prius habuerimus. » Si enim ex eo superbiamus,

signum est nos id facisse non ex Deo, sed ex diabolo, puta ex fastu, vanitate, etc.

18. GLORIFICAVERUNT DEUM. — Ergo, ait Chrysostomus, horum exemplum bonis proximorum non invidere, sed gaudere debemus, usque generaliter et Deum glorificare; esto ipsi nos superant et transcendunt, ut Gentiles superarent Judæos in fide et christianismo.

PENITENTIAM. — id est, tempus et locum penitentiae, ait Lyranus, *Secundo*, « penitentiam, » id est gratiam et impulsum ad penitentiam. Ita Glossa. Tertio, « penitentiam, » id est effectum et fructum penitentiae: puta remissionem peccatorum. Utroque est metonymia: in secundo enim sensu ponitur effectus pro causa; in tertio, causa pro effectu.

AD VITAM. — *Ut vivant*, ait Vatablus, scilicet hic vita fidei et gratiæ, in futuro vita gloriæ et felicitatis æternæ.

19. SUB STEPHANO. — *ὑπὸ Στεφάνῳ*, quod primo, verbi potest, propter Stephanum. Ita Syrus. Secundo, post Stephanum. Ita Vatablus. Utrumque complectitur Noster, vertens, *sub Stephano*, id est tempore Stephani, ob ejus zelum et libertatem arguendi Judæos.

PHœNICEM. — « Phœnicæ, » vel Phœnicia regio est Syriæ (unde et incolæ Syrophenicis vocantur) cuius metropolis erat Tyrus: præcellit nunc Tripolis, ita dicta a trium urbium oblatu, scilicet Sidonis, Aradi et Tyri, ait Strabo, Plinius et Mela, *lib. I. Vide Salmeronem*, tom. I, proleg. 41. Phœnicæ, præsertim Tyri, navigatione fuerunt celeberrimi: unde ab eis condita est Carthago in Africa, et Afri vocati sunt Pœni, quasi Phœni et Phœnicæ. Hinc et Pœnorum lingua Syre et Hebrææ fuit affinis, teste S. Hieronymo, *lib. V in cap. xxv Jerem.*, et S. Augustino, *in Psal. cxxxvi*.

ANTIOCHIAM. — Hæc ait S. Hieronymus, in cap. vii Amos: « Est Syria metropolis, tertium inter omnes itomani orbis urbes locum obtinens, hoc est, post Romam et Alexandriam. » Hinc et S. Petrus ibi primo cathedram suam constituit. Unde Antiochiana Ecclesia facta est secunda sedes Patriarchalis. Prima enim est Romana, tertia Alexandrina, quia eam fundavit S. Marcus missus a S. Petro. Atque hæc tres solæ fuerunt primæ Patriarchales, quibus postea accessit quarta, scilicet Hierosolymitana: hæc enim facta est Patriarchalis explicita a Vigilio Papa in Concilio Romano, anno Domini 531, ut docet Baronius; implicita vero a Concilio Chalcedonensi, *Act. vii*, quod ei subiecit tres Palesinas, ut ejus litem cum Antiochena dirimeret. Tempore quinta, scilicet Constantinopolitana, accessit et opera Justiniani Imperatoris ibidem residentis: postea adjectæ sunt et alie, ut Aquileiensis et Veneta. Vide Sigonium, *lib. I De Regno Italiæ*.

20. LOQUEBANTUR AD GRÆCOS. — *ἐπὶ Ἑλλήνων*, id est ad Græcos; hoc est, ad Judæos inter Græcos, id est Gentiles natos, vel educatos, vel habi-

Origo et ordo eorum Patriarchalis.

tantes. Ita Vatablus. Verum quia Græciste hic opponuntur Judæis degentibus in Phœnicia, Cypro et Antiochia, hoc est in regionibus et urbibus Gentilibus: hinc per Græcistas hoc loco, non Judæi inter Gentes nati, vel viventes, sed Gentiles significauerunt. Ἑλληνιστῶν ergo hic idem est quod Ἑλλῆνες, hoc est Græciste sunt Græci, puta Gentiles. Ita Lyrannus, Hugo et Cajetanus. Unde patet, hosce Cyrios Evangelistas evangelizasse Gentilibus ante conversum Cornelium, scilicet paulo post necem S. Stephani, uti dictum est vers. 49, qua de re plura dixi in fine cap. x. Forte Lucas eos vocat Ἑλληνιστῶν, id est Græcistas, qui cum essent Syri et Phœnicæ, loquebantur tamen græce, hoc est, imbuti erant sapientia et eloquentia Græciana: tunc enim Græcorum sapientes et oratores erant celebres, adeo ut Isocrates in Panegyrico dicat nomen Græcorum jam non nationis gentisque, sed rationis esse ac mentis. Unde et Apostolus, Rom. 1, 14, Græcos vocat sapientes, Barbaros insipientes. Et I Cor. 1, 22: « Græci, inquit, sapientiam querunt. »

21. ET ERAT MANUS DOMINI CUM EIS. — « Manus, » id est assistentia, potentia et cooperatio, q. d. Deus sua potenti manu aderat eis ad faciendum miracula in confirmationem fidei, ad prædicandum tanta sapientia et efficacia, ut multos Gentiles converterent ad Christum. Ita S. Chrysostomus et Okenmenius.

MULTIUSQUE NUMERUS CREDENTIUM CONVERSUS EST AD DOMINUM. — « Credentium, » id est incipientium credere: succurrit enim in actu inchoato. Nam ante Cyriorum prædicationem erant Gentiles, id est infideles, non credentes, imo ignorantibus Christum. Unde Syrus verit, multique crediderunt, et conversi sunt, id est credendo conversi sunt a Gentilismo ad Christianismum. Est hendiady. Et Virginius clare verit, multusque numerus, recepta fide, conversus est ad Dominum.

22. MISERUNT BARNABAM. — « Reclé, ait Cajetanus, Cyrius prædicatoribus Cyrium item prædicatorem adjunxerunt. » Erat enim Barnabas oriundus ex Cypro. Docet S. Chrysostomus non visse eo ipsos Apostolos, propter Judæos, ne eos offenderent, conversando cum Gentilibus Cyriis et Antiochenis.

23. CUM VIDISSET GRATIAM DEI, — quod scilicet Gentiles Antiochie per gratiam Dei excitati, tam avidè arripissent fidem Christi, in eaque tam essent constantes, devoti et ferventes. Rursus a gratiam, » id est gratias gratis datas, puta loquendi linguis, prophetandi, interpretandi Scripturas, celebrandi magnalia Dei, etc., Antiochenis a Deo cum fide et baptismo comunicatas.

HORTABATUR OMNES IN PROPOSITO CORDES PERMANERE IN DOMINO, — hoc est in Domini Jesu Christi fide, amore, gratia, Ecclesia, puta in Christianismo; Græca habent, hortabatur eos, ut proposito cordis sui permanerent Domino; Syrus, ut toto corde suo adhererent Domino; Pagninus, ut propo-

sito cordis perseverarent in Domino. Pro hortabatur, græce est ἠρξίζω, quod multa significat, primo, cohortabatur; secundo, excitabat; tertio, consolabatur; quarto, obsecrabat; quinto, efflagitabat, ita Syrus; sexto, advocabat et quasi advocatus causam eorum agens consulebat omnibus. S. Chrysostomus: « Hortabatur, inquit, omnes cum præconio et laudibus: et forsitan in eodum laudabat et approbatat turbam, plures convertit; virtus enim laudata crescit. »

Dogmaticè, discite hic perseverantiam, licet sit donum Dei, tamen pendere a libero arbitrio, adeoque in ejusvis fidelis et justus potestate et arbitrio esse, cum Dei gratia in fide et charitate perseverare usque ad finem vite, itaque salvari. « Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficit operans velle et perficere, inquit Concilium Tridentinum, sess. vi, cap. xii et cap. xi. Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deserat. » Pie vero S. Augustinus, in Soliloquiis, cap. xiv: « In toto tempore, ait, totum me simul semper consideras, ac si nihil aliud considerare habeas. Sic super custodiam meam stas, sicut si omnium oblitus sis, et mihi soli intendere velis. Quocumque iero, tu me, Domine, non deseris, nisi prior ego te deseram. »

Rursus, duplex est donum perseverantia. Prius, quo quis in fide et gratia Dei perseverare potest, si velit. Hoc habent omnes justi in actu primo, habitu et in actu secundo, si assidue gratiam Dei invocent eique strenue cooperentur. Posterior, quo quis in fide et gratia usque ad mortem actu perseverat; hoc habent omnes et soli predestinati, sive electi ad gloriam. Ii enim a Deo accipiunt gratiam efficacem, sive congruam, qua scilicet prævidet Deus eos non tantum posse perseverare, sed et actu perseveraturos, eo quod libero arbitrio ita sit temperata, ut illud ad cooperandum pelliciat et flectat, ideoque liberum arbitrium ei sponte et continue usque ad mortem cooperetur. Ita S. Augustinus, toto lib. De Bono Perseverantia, et lib. De Prædestinatione Sanctorum. Et Concilium Tridentinum, sess. vi, can. 16: « Si quis, inquit, magnum illud usque in finem perseverantia donum se certo habiturum absoluta et infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit. » Unde hoc donum non cadit sub merito, sed merum est Dei donum, qui illud dat quibus voluerit; per orationes tamen fervidas et continuas illud postulando, perque assidua bona opera illud a Deo impetrare et quasi de congruo emereri possumus. Quocirca qui hoc donum ambit, uti quilibet salutis suæ cupiendæ ambire debet, æquatur merito S. Petri, Epist. II, cap. 1, vers. 10: « Sagatite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando. » Et cap. iii, 14: « Sagatite immaculati et inviolati ei inveniri in pace. »

Legi
de perse-
verantia.

Moral.
de perse-
verantia.

Moraliter, discite quantum donum ex parte Dei, et quanta virtus ex parte hominis sit perseverantia. S. Hieronymus, epist. 40 ad Favianam: « Non queruntur in Christianis initia, inquit, sed finis. Paulus male cepit, sed bene finivit. Judee laudatur exordia, sed exitus prodicione damnatur. » Idem, lib. I Contra Jovinianum: « Incipere, ait, plurimum est, perseverare paucorum. Unde et grande præmium eorum qui perseverarint. » Senior ille in Vita Patrum, lib. V, cap. vii De Patientia, num. 33: « Sicut canis venaticus, inquit, videns leporem sequitur, nec impeditur propter illos canes qui post se revertuntur, sed neque de præcipitis, neque de silvis, neque de vepribus cogitans, raditur et pungitur, et non quiescit donec comprehendat: ita et qui Dominum Christum querit, cruci indesinenter intendit, quæ occurrunt scandala omnia præteriens, donec circumfuit perveniat. » Ibidem, lib. IV, num. 21: « Perseverantia boni, inquit, victoria est certa, et coronaberis: » nulla enim re magis vincuntur tentationes carnis et diaboli, quam perseveranter eis resiliendo vacandoque orationi. Hinc inter virtutes sola perseverantia coronatur. « Nam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit, » ait æterna Veritas, Matth. x. Quocirca perseverantia uti virtutum est maxima, ita summum est Dei donum, ut docet S. Augustinus, lib. De Dona Perseverantia, et Concilium Tridentinum, sess. vi, can. 16: « Incassum quippe bonum agitur, si ante vite terminum deseratur, quia et frustra velociter currit, qui priusquam ad metas venerit, deficit, » ait S. Gregorius et habetur De Patientia, distinct. 3, canon. Incassum. Quocirca S. Paulus: « Quæ retro, inquit, sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens meipsum ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu, » Philip. iii, 14. Animalia sancta, Ezech., cap. 1, 9, « Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradebatur. » Ita Victor, proconsul Carthaginis, ad fidei negationem sollicitatus a legatis regis Ariani: « Dicite, inquit, regi vestro, ut subjiciat me ignibus, adigat bestias, exerciet omni genere tormentorum. Si consentio, frustra sum baptizatus in Ecclesia Catholica. » Ita Victor Uticensis, lib. III Wandal. Histor. « Perseverantia ergo, ait S. Bernardus, epist. 129, est vigor virium, virtutum consummatio, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, unanimitatibus vinculum, propugnaculum sanctitatis. » Vide eundem, epist. 253 ad Guarinum. Denique audit Christum, Apoc. ii, 10: « Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vite. » Et cap. iii, vers. 11: « Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. » Vide ibi dicta.

Idem viderunt Gentiles. Socrates, apud Stoheum, serm. 1 De Prudentia: « Ut statua basi, inquit, ita vir bonus insilito innoxius, ab honesto

nullatenus discedere debet. » Ibidem Chilon ait tarde quidem aggredienda omnia, verum cum semel jam inceperis, constantissime in agende perseverandum esse. Livius, lib. V, decad. 1: « Ad disciplinam militiæ, inquit, plurimum interest, insuescere militari non solum parata victoria frui, sed si res etiam lentior sit, pati tedium, et quemvis seræ spei exspectare exitum: si non sit æstate perfectum bellum, huiusmodi operari: nec sicut æstivas aves, statim autumno tectare, recessum circumpicere. » Addit, urbes inexpugnabiles, sola obsidionis perseverantia, per famem et sitim expugnari. Sertorius, teste Plutarcho in ejus Vita: « Perseverantia, inquit, est efflicior vi, multaque quæ uno impetu confici non possunt, paulatim absolvuntur: est enim assiduitatis vis invicta, quæ omnem superat excelsitudinem potentiam. » Seneca, epist. 1: « Nihil, inquit, est quod non expugnet pertinax opera, et infensa ac diligens cura. » Idem, epist. 63: « In excelso est vita beata, sed perseverantia penetrabilis. » Idem alibi: « Turpe est cedere oneri et luctari cum officio, quod semel receperis. Non est vir fortis ac strenuus, qui laborem fugit, nec crescit illi animus ipsa rerum difficultate. » Ergo

Perfer et oblara: dolor hic tibi proderit olim.
Sæpe talit lassis succus amarus operum.

24. QUIA ERAT VIR BONUS, ET PLENUS SPIRITU SANCTO, — instar sui condiscipuli sancti Stephani, cap. vi, vers. 5. Tales enim aptissimi, imo necessarii sunt ut alios exhortentur impellantque ad omne bonum. Aqua enim non generat ignem, sed aquam: sic tepidus et frigidus frigidus facit, non calidos et fervidos spiritum. Plenus ergo Deo sit oportet vir Apostolicus, qui frigida hominum corda Dei amore succendat.

Unde tales singulis sæculis Ecclesiæ suæ submittere solet Deus, uti olim submisit S. Augustinum, S. Basilium, S. Chrysostomum, S. Gregorium, S. Bernardum, S. Dominicum, S. Franciscom, etc. Ita hoc sæculo submisit S. Ignatium ejusque socios a Deo ignitos, qui refrigerentem in mundo charitatem accenderent. Unde de his P. Petrus Canisius a vidua quadam Arnhemii celebris sanctitatis, ante Societatis nostræ auditum nomen, afflata divino Spiritu, vaticinium hoc accepit: « Tu, inquit, fili, cooperatoris in novum quandam sacerdotum Ordinem, quem in Ecclesia sua ad reformationem ejus, ac multorum salutem parat Deus. Ergo eos per visum vidi, et te ad eos adjungi. Grævo erunt viri, docti, modesti, Deo pleni et animarum charitate præditi. » Talem mox Moguntia Canisius vidit P. Petrum Fabrum, primum S. Ignatii socium, illicoque ei et Societati nomen dedit, uti refert P. Sacchini in ejus Vita, lib. I. Ad hanc ideam et normam se examinet, formet et perficiat vir Religiosus et Apostolicus, ut alios inflammet Deoque impleat.

ben-
dugo

Sapienter S. Bernardus, serm. 18 in Cant. : « Si sapis, ait, concham te exhibebis, et non canalem. Hic siquidem pene simul et recipit et refugit; illa vero donec impleatur expectat, et si se quod superabundat, sine suo damno communicat, etc. Verum canales multos hodie habemus in Ecclesia, conchas vero perpaucas, ut ante effundere quam infundi velint, prompti docere quod non didicerunt, et aliis processu gestientes, qui seipsos regere nesciunt. » Et mox : « Concha impletur fontem. Non manat illic in rivum, nec in lacum extenditur, donec suis salictur aquis. Denique ipse fons vite plenus in seipso primum ebulliens in proxima secreta celorum, deinde erupit in terras, ac de superfluo homines et iumenta salvavit. Ergo et tu fac similiter. Implere prius, et sic erunt effundere. »

ET APPOSITA EST MILITA TERRA DOMINO. — q. d. Per exhortationes Barnabae multi conversi sunt ad Christum et ad Ecclesiam ejus aggregati : qui enim apponitur et aggregatur corpori, puta Ecclesiae, aggregatur capiti, puta Christo.

23. UT QUARERET PAULUM. — Paulus enim vetus fuerat amicus Barnabae ejusque condiscipulus sub Gamaliele magistro, longe jam ei amicus in Christo et Christianismo. Praeclare S. Chrysostomus : « Venit, ait, Barnabas ad atletam, ad duceum belli, ad certantem singulari duello : venit ad canem venaticum leonem occidentem, ad taurum fortem, ad facem clamam, ad os orbi sufficiens. » Addit deinde Pauli virtutis et zeli fuisse, quod tanta fidelium multitudo Antiochie sit Ecclesia aggregata, quodque ibidem ortum sit nomen Christianorum. Urbem ergo illam celebrat, quod prima omnium ore Pauli frui meruerit, cum tanto suo fructu, laude et gloria, aequae ac postea fruita est ore aureo, ipso inquam Chrysostomo, Pauli discipulo et aemulo.

26. CONVERSATI SUNT, — συναθροισα, id est ut exponit Syrus, congregati sunt, hoc est, sacras synaxes, sacros conventus, sacros cœtus egerunt, convocando et congregando populum in ecclesiam, ibique edocendo fidem Christi et predicando Evangelium. Pagninus, eperunt cum ea congregatione; Figurina, consuetudinem eperunt cum ea congregatione. Graecum enim συναθροισα id est quod congrego, colligo, consocio. Unde συναθροισα, id est Synagoga, congregatio, collectio, cœtus, concilio, Ecclesia.

ITA UT COGNOMINARENTUR (Figurina, nuncuparentur) PRIMUM ANTIOCHIE DISCIPULI, CHRISTIANI, — a Christo, sicut Platonici a Platone, Aristotelici ab Aristotele duce et magistro. Suidas, verbo Christiani, censet id factum, cum S. Petrus abiturus Romam Evodium sibi successorem in sede Antiochiae declaravit; tunc enim, inquit, Christiani vocari ceperunt, qui prius vocabantur Nazareni et Galilaei. Genzbarthus id factum putat anno Christi 49, qui fuit a morte ejus decimus sextus. Verum id anterius factum esse, sub eum

annum quo Antiochia predicantur Paulus et Barnabas, satis innuit hic Lucas. Unde Baronius opinatur hoc nomen inditum anno Christi 43, qui fuit a morte ejus decimus : qui et addit perperam a Gentilibus Christianos vocatos Christianos, et Christum Christum. Sub annum enim 43 S. Petrus Antiochia abiit Romam versus.

Porro Gentiles partim per ignorantiam, partim per irrisionem Christum vocabant Christianum, et Christianos Christianos. Unde Tertullianus : « Si nominis odium est, quis nominum reatus? quae accusatio vocabulorum? nisi si aut barbarum sonat aliqua vox nominis, aut infamatum, aut maledicum, aut impudicum : Christianus vero, quantum interpretatio est, de unctione deducitur. Sed et cum perperam Christianus pronuntiatur a vobis (nam nec nominis certa est notitia penes vos), de suavitate vel benignitate compositum est. Oditur ergo in hominibus innocens etiam nomen innocuum. » Et paulo post : « Ante odium nominis, compelebatur prius de auctore sectam recognoscere, vel auctorem de secta. At nunc utriusque inquisitionis et agnitione neglecta, nomen detinetur, nomen expugnatur et ignotam sectam, ignotum et auctorem vox sola praedamnat, quia nominantur, non quia revinuntur. » Eodem modo loquitur Lactantius : « Ignari, inquit, rerum nostrarum Christum Christianum, et Christianos Christianos vocabant : χριστιανος; autem bonus et commodus dicitur. » Sic et Justinus Martyr : « Nominis sane quidem appellatione neque bonum quidquam, neque malum sine factis sub nomen ipsum cadentibus nomina juvenum fortissimum Harmodii et Aristogitonis, qui libertatis recuperandae gratia Iliippan tyrannum interficere adorsi erant, ne anquam servis indere liceret, decreto publico sanxerunt, quoniam nefas ducerent, nomina libertati patrie devota, servili contagio pollui. Cur ergo nos patrum nomen Philosophiae (Christiane) illustrissimum, in hominibus deterioribus exorsodescere? » Domitianus Imperator Metium Porphasianum interemit, quod nomina Magnoni et Annibal, utpote illustrium duum, servis indidisset, ait Suetonius in ejus Vita, cap. 7

(1) Quærent erudit, an hoc nomen sibi ipsis imponerent discipuli, an ab aliis illud ipsis sit impostum? Non videntur sibi ipsis imposuisse; potius enim gravem irridium sibi conciliare, si voluissent adeo novo nomine distingui a Judæis. Quamvis pro secta Judæorum habebantur, fidem juribus et privilegiis cum his fruebantur, et facilius odium Romanorum evitare poterant. Igitur credibile est hoc nomen ipsis ab aliis esse impostum. Antiochenis, qui ad jocos et diceria erant proni, mirum videbatur discipulos Christo, quem ignominiosa morte sublatum ipsi ferebantur, adhuc adherere; unde illis per ludibrium istud nomen impo-

S. Chrysostomus, hom. 3 ad Populum, mire extollit et celebrat suam urbem, puta Antiochiam, quod in ea primum auditum sit nomen Christianum. Hoc enim nomen uti fidelium proprium, ita illustre est et eximium. Unde id prævidens, ut spiritu Isaias exultavit, dicens cap. XLIII, vers. 1 : « Vocavi te nomine tuo : meus es tu, » puta Christianus a me Christo; et cap. LXII, vers. 2 : « Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit. » Illustris ergo est esse et vocari Christianum, quam esse et vocari regem vel principem : Christianus enim est Christi discipulus, imo filius et heres regni caelostis. Quocirca jure queritur Salvianus, lib. IV De Providentia, sub initio, Christianos perdere vim tanti et tam sancti nominis vitio pravitate. « Nam qui Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videtur. Nomen enim sine actu atque officio suo, nihil est. Quid est aliud principatus sine meritorio sublimitate, nisi honoris titulus sine homine? aut quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto? Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua, Prov. XI. Et in nobis itaque Christianum vocabulum quasi aureum deus est, quo si indigno utimur, fit ut sues cum ornamento esse videamur. »

Huc pertinet illud Mottonii apud Gellium, lib. IX, cap. 1, de hominibus improbis, qui se philosophos vocabant : « Mihi, inquit, dolori et aegritudini est, quod istiusmodi animalia spurca atque probra nomen usurpent sanctissimum et Philosophi (Christiani) appellentur. Majores autem mei Atheniensis nomina juvenum fortissimum Harmodii et Aristogitonis, qui libertatis recuperandae gratia Iliippan tyrannum interficere adorsi erant, ne anquam servis indere liceret, decreto publico sanxerunt, quoniam nefas ducerent, nomina libertati patrie devota, servili contagio pollui. Cur ergo nos patrum nomen Philosophiae (Christiane) illustrissimum, in hominibus deterioribus exorsodescere? » Domitianus Imperator Metium Porphasianum interemit, quod nomina Magnoni et Annibal, utpote illustrium duum, servis indidisset, ait Suetonius in ejus Vita, cap. 7

suerunt. Christianorum nomen, quod peropportunum putabatur ad cultores Jesu Christi ab Judæis Internocentes, mox extra Palaestina in omnibus Romanis imperii provinciis frequentari cepit. Nec tamen ipsi discipuli ea jam etate illud nomen usurparunt, sed soli extranei, velut rex Agrippa in sermone ad Paulum, xxvi, 28, non hic ipse, Agrippæ respondens; neque aliter Petrus, I Epist. iv, 16 (sæpius illud nomen in Apostolorum scriptis non reperitur). Etenim si minus infamandi studio inventum id nomen erat, ad certe apud hæreticos eo tempore in probro habebatur. Quippe Christianorum Secta, xlv, 8, 14; xxvii, 22, in suspicionem seditionis adducta fuerat a Judæis, ut quæ non Imperatorum Romanorum, sed alium quendam, Jesum, regis ac Domini nomine appellaret, xvi, 6, 7. Christianorum autem nomen adeo non aversati sunt qui Christo nomen dederunt, ut potius honori sibi ducerent, et postea retinerent. » Hæc Rosenzellerus, paulum tamen ad brevitate contracta.

Alexander Magnus ignavum militem Alexandrum vocari vetuit, nisi se Alexandri animos et decora imitaturum promitteret, teste Curtio. Cur ergo Christiani vocentur, qui Christi vel fidem, ut hæretici, vel mores et vitam, uti improbi Christiani, læcessunt, tradunt, violant, dedecorant, infamant? Christianus es, Christianum imitare : vivo ut vixit Christus; vive ut vixerunt primi Christiani, Actor. III et IV; vive vitam S. Petri, S. Pauli, S. Joannis, etc.

Praeclare S. Hieronymus, epist. 10 ad Furiam : « Pator tuis, quem honoris causa nomino, non quia consularis et patricius, sed quia Christianus, implet nomen suum. » Idem ad Paulinum : « Noli respicere ad phaleras et nomina vana (Romanum). Esse Christianum grande est, non videri. Invidi hoc nomen fidelibus Julianus Apostata, a Gallio vero Christianus nominans, atque ut ita vocemur, publica lege decernens. Ex quo perspicue ostendit Christi appellationem perhonorificam esse maximeque ad gloriam momenti, quoniam eam nobis eripere cogitavit. Nisi forsasse hoc ea ratione fecit, quod hujusce nominis vim et potestatem instar demonum reformidaret, » ait Nazianzenus, orat. 3 Contra Julianum.

Ex eodem accipe hæc Christiani partim officio, partim elogio et axiomata. Primum, orat. 20, quæ est de laudibus S. Basilii, hanc ejus vocem celebrat : « Non personarum dignitate, sed fide christianismus insignitur. Cæteris in rebus mansueti et placidi sumus, atque omnium abjectissimi; verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ignis autem, et gladius, et bestie, et ungule carnem lacerantes, voluptati ac deliciis nobis potius sunt, quam terrori. Mors beneficii loco mihi erit : citius enim me ad Deum transmittet, cui vivo. »

Secundum, orat. 3 : « Solent Christianorum fortes et generosi animi, ei qui vim afferre parat, contumaciter obistere, non secus ac flamma, quæ a vento excitatur : quo amplius perfluit, eo vehementius accenditur. Sic persecutione Christianam religionem potius illustrarunt, quam debilitarunt, animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut aqua calens ferrum obdurantes. »

Tertium, in Iambico, Iambico 43 : Christianismus a lex, mysterium et professio crucis Christi. Hominis Christi mea est reflectio. Mors ejus, mortis meae est extinctio. »

Quartum, orat. 31 : « Cur Christiani, inquit, nomen venerabile est? An non quia Christus Deus? Petrum honore prosequor, nec tamen Petrianus vocor; et Paulum, nec tamen Paulianus nominatus sum. Non fero me ab hominibus nomen ducere, qui a Deo sum creatus. Proinde si quia Deum ipsum existimas, ideo Christianus vocaris, voceris sane et maneat in nomine, atque adeo in re. Si autem Deum credis, rebus ipsis quod credas, ostende. »

Quintum, orat. 12: Christianos « Deus pro divitiis habet et divites reddidit. »
Sextum, ibidem: Christiani « eodem fidei et spei caractere formati et consignati sunt. »
Septimum, orat. 20: « Cum aliis alia quaedam cognomenta sint, vel a parentibus accepta, vel ex seipsis. hoc est, ex propriis vite studiis institutisque comparata, nobis contra magna res magnum nomen erat, Christianos et esse et nominari: atque ea re magis efferebamur, quam Cyges palæ annuli conversione (si quidem hoc fabulosum non esset) per quam Lydiorum tyrannidem occupavit; aut Midas auro, quod ipsi interitum acceperit, cum voti sui compos factus, nihil præter aurum possideret; quæ et ipsa Phrygia est fabula. Nam quid Hyperborei Abaridis sagittam, aut Argivum Pegasum dicam, quibus non tantum erat per aerem ferri, quantum nobis mutua opera, et simul ad Deum atollit? »

Octavum, Iambico 18:
 Nos (Christiani) ab omni re proba omnem gloriam Auram fugamus: ut quibus nil sit prius, Quam ne sinistra, dextera quid faciat, sciat.

Nonum, in Præceptis ad Virgines:
 Quid mirum in medio si fixus corpore Christus, Hunc omnes pellat violentas amores?

Decimum, ibidem:
 Christianis animus circum præcoria major Exili, infestus quoties movet arma tyrannus. Tum dulces hymnos noctaque diuque canentes, Sileri summa petunt, mundoque et carne relicta.

Undecimum, ibidem:
 Ut phoenix moriens primos revirescit ad annos, In mediis flammis post plurima lustra renascens: Haud secus egregia redduntur morte perennis, Dum pia divinis ardescunt pectora flammis.

Duodecimum, ibidem:
 Corpore in afflictis sita vis torbique plorum est. Hæc quisquis bene perspicit, cum corpore foetus Non feriet, postquam meliore exarsit igni.

Decimum tertium, in Beatitudine et spiritualis vite Regulis:
 Felix qui Christum fortassis omnibus emit, Cauctoriorque crucem, quam gerit, instar habet, etc. Felix qui primos inter numerandos ovilis Christolite, lacius se tenet inter oves. Felix qui Christum manibus non segnis honorat, Multisque est vite regula lexque pie. Felix qui multis iunctus, non plurima versans Distrahitur, pectus sed dedit omne Deo.

Decimum quartum, orat. 3: « Nos (Christiani), inquit, externam speciem ac velut picturam parum admodum curamus: in interno autem homine multo plus opere studique ponimus; idque potissimum studemus, ut spectatorem ad ea quæ

animo cernuntur, retrahamus: qua etiam ratione dicitur magis erudimus. »
Decimum quintum, orat. 3: « Christianis iuventus est pietatis causa pati, etiam si nemo id recitatur sit, quam aliis cum impietate placere atque in gloria versari. Hominibus quippe florere parum admodum curamus, id unum expetentes, ut honorem a Deo consequamur. »

Decimum sextum, ibidem explicante Billio, numer. 96: « Sicut juxta Pythium oraculum. equa Thessala reliquis omnibus antecellit, et mulier Spartana omnibus aliis mulieribus, et viri Siculi omnibus viris, ita etiam Christiani in religiosis ritibus atque sanctoribus mortales omnes antecellunt, ac principem honoris locum merentur. »

Decimum septimum, orat. 3 Contra Julianum: « Nos, inquit, non in virtute proficere, sed ex veteribus subinde novos effici, sed eodem statu hævere, in vilito ponimus. » q. d. Christiani est quotidie proficere in melius. Rationem dat: « Ita enim nobis idem quod trochis accideret, quos in orbem volvi, non autem progredi videmus. »

Decimum octavum, in Carm. de Vita sua:
 Christianus improbus, potissimum Si sit sacerdos, afficit probro fidem.

Decimum nonum, orat. 4 Contra Julian. « Sicut nec cataracta Nili ab Æthiopa in Ægyptum cadentes ulla arte inhiberi possunt; nec solis radius, etiamsi nubæ aliquantisper obducatur: sic nec Christianorum lingua vincula injici, res vestras insectanti ac proscendenti. »

Vigesimum, Iambico 18:
 Non turbulento tempori unquam cessimus: Quin pax habebat linguæ si quippiam, Aut si quis aliis moribus gravis erat, Hic (in persecutione) cuncti ad unum pectus obfirmavimus. Atque solidati flammæ zelo hostium Tullius farorem, splendide et victi sumus. Nemo salutem nam caput labentis, Pericla quam nos, vera laus quibus comes.

Ita nimirum S. Polycarpus urgenti Præsidi, ut juraret per fortunam Cæsaris, unum hoc respondit: « Christianus sum, » cur id non licet; testis Eusebius, lib. IV, cap. V. Item responderunt Martyres Lugdunenses et Viennenses, de quibus Eusebius, lib. V, cap. II. Ac imprimis S. Blandina, in tormentis falsis zaminationibus interrogata, non aliud respondit quam: « Christiana sum, nec mali quippiam a nobis committitur. » Et alius, nomine Sanctus, ad cuncta interrogata respondebat: « Christianus sum. » « Hoc ille et nominis sui, et civitatis, et generis et omnium aliorum loco frequenter confitebatur, nec aliarum vocem ex illo audiebant Gentiles, » ait Eusebius. « Nihil enim terribile, ubi Patris directio; neque triste, ubi Christus est gloria. » Christianus ergo est, cui Christus semper est in corde, ore et opere.

27. IN HIS AUTEM DIEBUS. — Illo anno quo An-

Decimum quintum.

Decimum sextum.

Decimum septimum.

Decimum octavum.

Decimum nonum.

Vigesimum.

Hoc hæc docuerunt Paulus et Barnabas, ait Glossa. SUPERVENIENS AB HIEROSOLYMIS PROPHEETA. — Ecclesia enim a sui initio habuit Prophetas: propheta enim erat una e gratis gratis datus Spiritus Sancti, ac consequenter et veræ Ecclesie, quam regit Spiritus Sanctus, index, ut patet I Corinth. XIV. Unde et hi missi sunt Antiochiam, ut illam Ecclesiam jam efflorescentem suæ prophetiæ dote confirmarent et illustrarent (1).

28. AGABUS. — Quem Dorotheus in Synopsi Sanctorum, ait fuisse unum e 72 Christi discipulis. Beda nomen Agabus interpretatur *nuntius iritulationis*; alii, *locusta*: **צב** *chagab* enim est locusta. Apposite: locustæ enim depascendo germina et segetes, sunt causa et præsentii famis, quam prædixit Agabus. Alii, *organista*, ab **אגב** *agab*, id est organum. Alii Agabi nomen deducunt ab **אגב** *aga*, id est torta, vel panis subternicius, qui tempore famis a pauperibus fieri solet, ut illico comedatur. Alii Agabum interpretantur *enthusiastem*, vel amatorem: **אגב** *agab* enim significat amare, insanire, agi enthusiastam. Ita Pagninus, in *Interpret. nom. Hebr.* Relatus est Agabus inter Sanctos in *Martyrol. Roman.* die 13 februarii.

SIGNIFICABAT PER SPIRITUM FANEM MAGNAM FUTURAM IN UNIVERSO ORBE. — Voluit Spiritus Sanctus, ait Oecumenius, hanc famem per Prophetas Christianismo prædici, ne Gentiles eam imputarent Christianismo, quasi propter eum dii irati illam in orbem immitterent. *Secundo*, ut Antiocheni fideles faceret collectam, qua Hierosolymitanorum egestati et fami instanti subvenirent; uti et fecerunt. Verisimile est Deum hac fame universali totius orbis voluisse punire tum alia ejus scelera, tum recentem idololatriam Caii Caligulæ Imperatoris, qui Claudium antecessit. Causa enim eo demeritæ venit, ut ubique adorari voluerit ut deus, adeo ut nec Jovi cederet, sed Jovis Olympii effigiam in suam commutare destinaret, teste Suetonio in ejus Vita, cap. XXII, et Bione, lib. LIX; qui et addunt eum salutatum fuisse Jovem Latialem, templaque ei creata, in quibus exquisitissima hostiæ, puta phœnicopteri, pavones, meleagrides phasiani quædam et sacrificarentur. Quin et a Judæis adorari voluit in imagine, quam poni jussit in templo Hierosolymitano: qua de causa Judæi ad eum legatum miserunt Philonem, qui id deprecaretur, uti ipse fuse refert *Legat. ad Caium*: ubi, æque ac Josephus et Eusebius, in *Chronico*, diserte asserit toto orbe Romano, præ-

(1) De Prophetis Novi Test. consulenda sunt imprimis hæc in Epist. ad Rom. XI, et I Cor. XII, XIV. Fuerunt, ut patet ex his aliisque locis, viri tales, qui subito quodam et inopinato sepe Spiritus Sancti afflatu ad publicè dicendum in ecclesia impellebantur, et tunc dicebant, aut Deum carminibus celebrabant, aut nunc dicebant, aut rationibus proferebant. Dignitate inferiores erant Apostolis, superiores vero ceteris doctoribus omnibus, *Ephes. II, 20* II, 5.

terquam in Synagogis Judæorum, status, imagines et aras Caii Cæsari fuisse consecratas. Hanc ergo idololatriam Caii toto orbe adorati, Deumque sua divinitate quasi spoliantis, æque ac totius orbis Caii vel applaudientes, vel obediens, generalitè totius orbis fame plectere et punire decreverat Deus. Porro eadem fama afflixit Judæos, Caii idololatriæ resistentes; ait Chrysostomus, Porro quantum malum sit fames, ostendit *Thren. IV, 9*. Certe fames adducit pestem, nimirum *Levitic. XXVI, 17*, uti hoc anno Domini 1022 Romæ et per totam Italiam experimur. Ex fame ergo homines didicerunt, vel dicere debuerunt, panem victumque et vitam non dari a Caii, sed a Deo, ac proinde ab eo solo petendum, cumque solum colendum et adorandum esse.

QUE FACTA EST SUB CLAUDIO. — Anno 2 Claudii, qui fuit inter Christi 43 et ex parte 44; ait Baronius et Dio Cassius, lib. LX. Alii tamen centesimam hanc contigisse post biennium, scilicet anno Claudii 4, qui fuit Christi 43, forte quia usque ad annum 4 perduravit. Ita Josephus, lib. XX, cap. II; Eusebius, in *Chron.*; Orosius, lib. VII, cap. VI, qui duo ultimi addunt Helenam, Adiabenerum reginam (quam ad Christum conversam esse scribit Orosius), Judæis in hac fame magna munificentia succurrisse. Quare hæc Agabi propheta de fame, videtur facta sub anno Claudii primum, Christi 42. Porro Caii Caligula anno 4 regni sui a militibus occiso, in imperium successit hic Tiberius Claudius Drusus Germanicus, Drusi Neronis et Antonie filius, Livie Augustæ, Augusti Cæsaris uxoris, nepos, annos natus 30, creatus Imperator factione militum pretorianorum, regnavitque annos tredecim: cui successit Nero, quem Claudius in filium adoptarat. Ita Suetonius et alii. Primus ergo post Julium Cæsarem Romæ et orbis Imperator fuit Octavius Augustus, Julii nepos; secundus, Tiberius; tertius, Caius; quartus, Claudius; quintus, Nero: sub quibus contigerunt ea quæ in *Actis* scribit Lucas. Denique Claudius ob famem in medio foro, ait Suetonius, cap. XVII Vita ejus, « a Turba conviciis ac simul fragminibus panis ita infestatus est, ut ægre, nec nisi postquam evadere in palatium valuerit, nihil non excogitavit ad invehendos, etiam in tempore hiberno, commectus. »

29. IN MINISTERIUM. — sic *διεταξίαν*, quod Pagninus, Syrus et Tigurina vertunt, in *subsidiium*: hoc enim est diaconia, nimirum eleemosynæ, qua egentibus ministrantur necessaria ad vitam.

HABITANTIBUS IN JUDEA FRATRIBUS. — Tum religionis ergo: agnoscebant enim eos quasi patres suos utpote primos fideles; tum quia fideles in Judæa spoliati bonis a Judæis, majori indigentia laborabant, uti dixi *Hebr. X, 34*; tum quia ipsi sponte se bonis abdicarant posuerantque eorum prætia ad pedes Apostolorum, ut vidimus cap. IV, vers. 34: quare præ cæteris

Claudius Imp. quis?

398. Ha S. Hieronymus, in *Epist. ad Galat.*, cap. II. vers. 10.

50. MYRTENTES AD SENIORES, — ad Apostolos, ait Eusebius. Alii, ad Presbyteros et primores

fideliū, praesertim Diaconos: horum enim erat eleemosynas distribuere, ut dixi cap. VI. Nam verisimile est Apostolos jam Hierosolymis discessisse, de quo cap. XII.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Herodes Agrippa occidit S. Jacobum, et S. Petrum in carcerat: sed ille ab angelo liberatur. Secundo vers. 20, Herodes a populo deus acclamatus, occiditur ab angelo.

1. Eodem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. 2. Occidit autem Jacobum, fratrem Joannis, gladio. 3. Videns autem quia placeret Judaeis, appositus ut apprehenderet et Petrum. Erant autem dies azymorum. 4. Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, velens post Pascha producere eum populo. 5. Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo. 6. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: et custodes ante ostium custodiebant carcerem. 7. Et ecce angelus Domini astitit, et lumen refulsit in habitaculo; percussaque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus ejus. 8. Dixit autem angelus ad eum: Praecingere, et calceae tuae. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me. 9. Et exiens sequebatur eum, et nesciebat quia verum est quod fiebat per angelum; existimabat autem se visum videre. 10. Transeuntes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad portam Ferream, quae ducit ad civitatem: quae ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum, et continuo discessit angelus ab eo. 11. Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis et de omni expectatione plebis Judaeorum. 12. Consideransque venit ad domum Mariae, matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, et orantes. 13. Pulsante autem eo ostium januae, processit puella ad audiendum, nomine Rhode. 14. Et ut cognovit vocem Petri, praegeraudium non aperuit januam, sed intro currens, nuntiavit stare Petrum ante januam. 15. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est. 16. Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, et obstupuerunt. 17. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo et fratribus haec. Et egressus abiit in alium locum. 18. Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro. 19. Herodes autem eum requisivisset eum et non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: descendensque a Judaea in Caesarem, ibi commoratus est. 20. Erat autem iratus Tyriis et Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo. 21. Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos. 22. Populus autem acclamabat: Dei voces, et non hominis. 23. Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo; et consumptus a verberibus expiravit. 24. Verbum autem Domini crescebat, et multiplicabatur. 25. Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Hierosolymis expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

8. **PODEM AUTEM TEMPORE**, — puta inchoato anno 2 Claudio et Christi 43, quo cepit fames, ut dixi in fine capituli precedentis.

HERODES, — non Aesalonita, qui infantes in ortu Christi occidit; nec Antipas, qui Joannem Baptistam decollavit et Christum illius: sed Agrippa, filius Aristobuli, filii Herodis Aesalonitae. Ille Syrus et Eusebius, lib. II, cap. x. Vocatur rex, non tetrarcha, quia regnum regisque nomen a Caio Caligula Imperatore obtinuerat, eo quod sub Tiberio Caesare, Caio familiaris, Tiberio celerem mortem, ut Caius nepos ei in imperio succederet, optasset, ideoque a Tiberio in carcerem detrusus esset: unde mox moriente Tiberio, succedens Caius, Agrippam carere liberatum regem Judaeae creavit, ut narrat Josephus, lib. XVIII, cap. viii, et lib. XIX, cap. v.

Nota: Quatuor fuerunt Herodes: *primus*, Aesalonita; *secundus*, Antipas, filius Aesalonitae; *tertius*, hic Agrippa, Antipae ex fratre nepos; *quartus*, Agrippa junior, hujus senioris filius, de quo cap. XXI, 16, qui fuit tempore exilii Hierosolymitani, cui Josephus suam historiam Judaicam dedicavit.

UT APPREHENDERET, — Quia, teste Josepho, Judasmi a Judaeorum erat studiosissimus, atque a Caio cum regno jus etiam in res sacras, templum et sacerdotium obtinuerat. Adeo enim Caio ob opatum et praedictum ei imperium, erat carus, ut Caius creatus Imperator, mox Agrippae donavit catenam auream, pondere parem ferreae, qua eum onerari et vinciri Tiberius, ait Josephus, lib. XIX, cap. v. Videtur Agrippa Romae didicisse crudelitatem a Tiberio Caesare, a quo conjectus in vincula, a Caio evectus fuit ad regnum: perinde ac Tiberius ab exilio Ithodiensi vocatus est ad imperium, de quo Suetonius in ejus Vita, cap. LIX: « Multa, ait, ita saepe et atrociter facti sunt, ut nonnulli versutiles quoque et praesentia exprobrarent, et futura denuntiarent mala: »

Asper et inanis, breviter vis omnia dicam?

Disperam, si te mater amare potest.

Aurea nuntiasti Saturni saecula, Caesar:

Incolens nam te, ferreae semper erunt.

Fastidit vinum, quia jam sicut iste errorem,

Tuo bibit hunc avidae, quam bibit ante merum.

Asper Felicem sibi, non tibi, Romule, Syllam:

Et Marium, et vis, agripe, sed roborem.

Nec non Antoni civilia bella moventis,

Nec semel infectis aspice caele manus.

Et die: Roma perit: regabit sanguine multo,

Ad regnum quisquis venit ab exilio.

2. **OCCIDIT AUTEM JACOBUM**, — Cur Jacobum praeteris Apostolis? Respondeo: *Primo*, quia hic Jacobus major, frater Joannis, erat unus e primariis tribus Apostolis, adeoque e columnis Ecclesiae. *Secundo*, quia, ut ait S. Chrysostomus et Theophylactas in cap. XVII S. *Math.*, Jacobus hic quasi Boanerges, id est filius tonitru, in predicatione Evangelii erat igneus quasi fulmen, ac

Judaeis terribilis et gravis quasi tonitru, confutans Judaeos et judaismum, ideoque ab eis postulatus ad necem. *Tertio*, quia ex Hispania obita celebris rerumque gestarum gloria clarus, oculis omnium in se convertebat, ac nominatim quod duos famosos magos, Millethum et Hermogenem, ad Christum converterisset: forte etiam Judaei, qui plurimi tum in Hispania debebant, ejus predicatione et gestis offensi, litteras ad suos Hierosolymitas dederant, ut Jacobum e medio tollerent. Denique probabile est ceteros plerisque Apostolos abfuisse Hierosolymis, imo abfuisse in suas provincias, ut prouide eos comprehendere non potuerit Herodes, de quo mox plura.

Occidit autem Herodes Jacobum, tum ut Judaeos magis sibi conciliaret, tum quia Judasmi, quem S. Jacobus impugnabat, erat amantissimus. Unde Josephus, lib. XIX *Antiq.*, cap. VII: « Quapropter, inquit, libenter et continue debebat Hierosolymis, institutorum ac rituum patriae servator religiosissimus. Purus enim erat a contaminamentis omnibus, nec ulla dies ei praeteribat absque sacrificio. » Porro occisus est S. Jacobus a Judaeis paulo ante Pascha, puta ante 14 lunam primi mensis Nisan, vel paulo post, ut voluit alii. Unde *Rom. Martyr.* 23 Julii ait, « prope Pascha, » non definitis ante, an post: nam paulo post ejus necem, voluit Herodes occidere quoque Petrum post dies azymorum, id est post octavam Paschalis. S. Hieronymus, in cap. XLIII *Ezech.*, scribit S. Jacobum immolatum altera die Paschalis, scilicet decima quinta luna, in qua Christus occisus est. Ado Trevirensis, in *Martyr.*, et Calixtus Papa I, *De Miraculis S. Jacobi*, scribunt eum occisum 23 martii, quo pariter die ante decem annos, puta anno Christi 34, occisus fuerat Aristus, Christophorus tamen a Castro, in *Histor. Despar.*, cap. XVII, censet eum occisum in aprili in diebus azymorum: festum tamen ejus celebratur die 23 Julii, quia eo die translatum est ejus corpus Compostellam, ubi miraculis plurimis coruscans magno Hispanorum, imo peregrinorum et toto orbe confluentium confluxu colitur; quae peregrinatio celebrari coepit anno Domini 1220, teste S. Antonino, I part. *Hist.*, tit. VI, cap. VIII.

GLADIO, — Quia licet in veteri Testamento vig legamus Judaeos usos gladio in penis reorum, tamen postquam in Romanorum potestatem venerunt, eo, more Romanorum, usi sunt eorum Tetrarchae et Reges: unde et Herodes Antipas, hujus Herodis patruus, gladio occidit S. Joannem Baptistam.

Porro S. Jacobus vadens ad mortem, saum accusatorem, nomine Josiam, sua constantia et sanctitate ita obstupescit, ut eum ad Christum converteri martyremque efficeret. Audi ex S. Clemente Eusebium, lib. II *Hist.*, cap. IX: « Is sane qui eum ad tribunal duxerat, cum martyrium subiturum cerneret, ea re motus, et se Christianum esse ultro confessus est. Ducti sunt igitur